

Paul Niedermaier: Städte, Dörfer, Baudenkmäler. Studien zur Siedlungs- und Baugeschichte Siebenbürgens. Als Festgabe zum 70. Geburtstag herausgegeben vom Vorstand des Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde; Köln, Weimar, Wien: Böhlau 2008, 470 Seiten, ISBN 978-3-412-20047-3; € 49,90

De obicei volumele omagiale sunt dedicate de către discipoli, colegi și prietenii cobreslași ai celui ajuns la o vârstă venerabilă și cu merite depline în a fi remarcat prin trecerea sa esențială prin disciplina pe care o profesază. În acest caz, autorul pare a se omagia pe sine. Poate nu este un lucru inedit, dar oricum nu unul foarte obișnuit și cu o expresie de orgoliu care nu are nimic cu modestia celui care se știe împlinit fără a-și marca vârsta. În adevăr, există și aici o listă de omagiatori cu texte, restrânsă la trei nume. Sunt trei texte scurte, de mare complezență. Urmează o listă de alte nume cuprinse într-o *Tabula gratulatoria*.

Bibliografia lucrărilor care urmează a fost publicată pe grupaje tematice. De obicei, asemenea serie este cronologică ori selectată riguros pe volume, studii ori ținte de lectori. În felul în care arată, un cercetător ar trebui să-și ascute mult atenția pentru a nu lua cu adevărat în seamă articole care au apărut în cotidiene ori hebdomadare (*Neuer Kronstädter Zeitung, Neuer Weg* ori *Neuer Weg Kalender, Karpaten Rundschau, Komm mit, Transilvania, Die Woche*). Alte publicații sunt greu de identificat în lipsa editorului ori chiar a localității de apariție (*Cibinium, Globus Spezial, LKI* etc.). Despre alte titluri avem incertitudini la forma lor reală (ex. *Moara cu dube din satul Fânațe, Hermannstadt 1966* [Mitverfasser]).

Sumarul este structurat pe mari compartimente. Unul foarte general (*Siebenbürgen in Europa*), a fost urmat de studii privitoare la populație, criza agrară, mediu și sat, orașul în rețeaua așezărilor, din nou generalități asupra orașelor, construcțiile lor, arhitectura religioasă central-europeană și de origine bizantină, o posibilă sinagogă, ocne de sare și minerit, lista ilustrațiilor și indice de nume de locuri.

Aranjamentul este acela prin care textele vechi ale autorului sunt presărate printre comunicări mai noi, care nu au fost publicate. Diferența se observă dincolo de grija autorului însuși de a face trimitere la textele inițiale. Majoritatea noutăților tipărite nu posedă note critice, la fel ca și fostele pastile/plachete publicate prin ziare.

Deși arhitect, autorul lunecă prea ușor către teme exclusiv istorice, care necesită aprofundări speciale (demografie, istorie agrară, istoria artei și a bisericii, minerit). Nu înțelegem ce valoare ar putea avea, pentru orice om de cultură, cele două pagini și jumătate despre „2000 Jahre christliche Baukunst”? Grupajele sunt adesea prost inspirate. Să așezi donjonul (Wohntum) de la Călnic între „gotische Befestigungstürme”, este doar o percepție strict particulară, când el de fapt, pentru majoritatea istoriografiei, este romanic târziu. Iar, mai departe, abordarea unor componente precise de arhitectură este pe cât de subțire pe cât o cere o minusculă coloană de ziar și publicul său cititor. Din acest motiv, discursul său este mereu supus unei prudențe de recepțare. Este vorba despre abordări întâmplătoare ori despre diletantism naiv? Oricum, aliniatele sunt străbătute de multe convingeri și puține îndoieli. Chiar dacă există opinii potrivnice, se pare că ori nu se cunosc ori nu se dorește a se lua act de ele.

La mixtura aranjamentului conținutului se adaugă și metodologia foarte puțin critică asupra textului propriu. Este aproape imposibil să nu poți corija ceva pe un text vechi de două decenii, mai ales atunci când este vorba despre istoriografie, nu de literatură. Pentru autor pare că aceste texte au devenit adevărate inscripții, asupra cărora nu se poate interveni decât fie prin mutilare, fie prin distrugere totală. Bibliografia mai nouă, de după anul 1990 este sporadică și, în bună măsură, fără relație cu ceea ce ar mai fi putut fi esențial de citit și asimilat. Să adaug doar că mi se pare absolut imposibil să publici despre sași în fel și chip și să nu menționezi, pe undeva într-o notă de subsol măcar, că între timp cineva a redactat o nouă carte despre colonizarea săsească (Horst Klutsch). La fel de nedrept ar fi și după ce a apărut un volum despre urbanistica istorică provincială (Irina Baldescu, Roma, 2005), să te prefaci ori să nu ști că există. Mai ales atunci când ai pretenția a coordona cercetarea istoriei urbane de la nivelul Academiei Române. Tot de neconceput ar fi și scoaterea din pagini a autorilor neagreați (cel mai notoriu fiind cazul lui Hermann Fabini). La fel, a îndrăzni o sinteză de arhitectură ecleziastică romanică, cu bibliografia vizibilă în aceste pagini ori o sinteză asupra arhitecturii medievale de sorginte ortodoxă, în cinci pagini, fără niciun fel de bibliografie, este de-a dreptul de neacceptat. Singura lor scuză ar fi aceea că au apărut în limba germană pentru un cerc socotit ori dezinformați ori foarte puțin pretențios. În dreptul a numeroase obiective concrete, autorului i se pot contrapune alte informații care să-l completeze ori să-l contrazică (vezi, spre exemplu, evoluția bisericii evanghelice din Sighișoara). Ignorarea literaturii științifice maghiare este o altă gravă deficiență, care nu mai poate fi trecută cu vederea, în condițiile în care toată istoria teritoriului Transilvaniei se leagă de aceea a regatului maghiar. Deși i s-a mai atras atenția că abordarea istoriei urbane prin prisma istoriei lotizărilor are limite serioase, depășite deja de aproape un secol, nu există nici un indiciu că observațiile au fost asumate ori măcar respinse cu reluarea argumentelor contrarii lor. De asemenea, autorul are totală opacitate la datul arheologiei medievale, care a fost în măsură să aducă cele mai serioase corecții la schemele de evoluție sugerate adesea doar după forma străzilor ori pe câteva acte de cancelarie, împrăștiate pe distanța a câtorva secole.

Nu s-a renunțat nici în acest volum la implicarea fanteziilor de reconstrucție grafică care depășesc clădirile (vezi, spre exemplu alături de dimensiunile bisericii din Prejmer/Tartlau, la casele de locuit) și se referă la ansambluri cu datări înzestrate cu precizii cronologice care depășesc simpla îndrăzneală („um 1250”, „um 1280”, „um 1350”, „um 1370”, „um 1460”, „um 1600”). Cele 159 de ilustrații nu aparțin în întregime lui Paul Niedermaier. Să cităm doar planul arheologic de la Viscri/Deutsch-Weißkirch, ori toate preluările de planuri întocmite de către Walter Horwath în perioada interbelică. Este o transparentă dovadă că nu s-au însușit concepțiile curente legate de drepturile de autor.

După cele constatate, volumul dă impresia generală de adunare a tuturor materialelor pe care autorul le-a scris în diferite momente ale carierei sale. Asupra lor s-a intervenit minimal ori chiar deloc. Nicio selecție nu a fost chemată să discearnă ori să oprească uzura morală a informației și a interpretărilor. Chiar și așa, la minima

exigență implicată, cartea dovedește contururile personalității autorului. Ele nu sunt întru nimic excepționale, ba dimpotrivă, destul de comune, cu categorice deficiențe de creație istoriografică.

ADRIAN ANDREI RUSU
Universitatea Cluj-Napoca

Michael Neumann (Hg.): Mythen Europas. Schlüsselfiguren der Imagination, 7 Bde., Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, Lizenzausgabe Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt 2004–2009; € 139,30

Der deutsche Historikertag von 2006 stand unter dem Motto der Geschichtsbilder, *Kanon* war der Marburger Kunsthistorikertag des letzten Jahres überschrieben. Ganz wie die hier anzuzeigenden Bände fügten sich diese Veranstaltungen in den gegenwärtig von verschiedenen Geisteswissenschaften getragenen Trend zu Gedächtnisforschung, kollektiver Erinnerung und Vorstellungsgeschichte. Dass die angesprochene Erinnerung Konstrukte hervorbringt, welche mithin mehr über die erinnernde Epoche oder Gruppe aussagen als über den komemorierten Gegenstand, gehört mittlerweile zu den Selbstverständlichkeiten dieses rezeptionsgeschichtlichen Ansatzes. Der Literaturwissenschaftler Michael Neumann, der, flankiert von den sieben Herausgebern der Einzelbände, für das vorzustellende Werk als Gesamtherausgeber verantwortlich zeichnet, sieht sein Konzept denn auch in der Nachfolge der Theorien zum kollektiven, sozialen oder auch kulturellen Gedächtnis, wie sie unter anderem von Maurice Halbwachs und Jan Assmann entwickelt worden sind, um vor allem durch Pierre Nora in seinen bekannten *Lieux de mémoire* (1984–1992) eine eher praktische Anwendung zu erfahren.¹ Noras umfassende, unter Beteiligung zahlreicher prominenter Mitarbeiter entstandene Aufsatzsammlung setzte sich mit sozialen Institutionen, kulturellen Errungenschaften, Monumenten, Symbolen, zeremonialen Inszenierungen, aber auch mit charakteristischen Denkfiguren und Schlagwörtern auseinander, die für die nationale Identität Frankreichs von herausragender Bedeutung waren. Das deutsche Nachfolgeunternehmen zu Nora, Etienne François' und Hagen Schulzes Dreibänder *Deutsche Erinnerungsorte*, verschob den Ansatz zugunsten einer verstärkt personengeschichtlichen Akzentuierung. Manche der dort diskutierten Protagonisten, Karl der Große, Napoleon, Einstein, Arminius, tauchen in den *Mythen Europas* ebenfalls auf. Schon zuvor war allerdings der erste Teil des von Ulrich Müller und Werner Wunderlich geleiteten Projektes *Mittelalter-Mythen* erschienen (1996). Er trägt den Titel *Herrscher, Helden, Heilige* und konzentriert sich auf jene realen oder fiktiven Gestalten des Mittelalters, die während der folgenden Jahrhunderte bis hin in die modernen Media-lisierungen des Films eine besondere Überformung durchliefen. Die gemeinsame

1 Auch nach Neumanns Einleitung stand das Bemühen um die theoretisch-methodischen Grundlagen des Ansatzes nicht still. Genannt seien nur: GEOFFREY CUBITT: *History and Memory*; Manchester, New York 2007. – *Cultural Memory Studies. An international and interdisciplinary handbook*, hg. von ASTRID ERL und ANSGAR NÜNNING, Berlin 2008.